

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α' ΤΟΜΟΥ

Ιανουάριος 1963 — Δεκέμβριος 1964

Τεύχη 1 — 10

*Επιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

	Σελ.	Τεῦχος
<i>Τῆς Συντάξεως</i> : Ἡ ἔκδοσις	1	1
» » : Προβλήματα σχετιζόμενα μετὰ τὴν σύνταξιν ἀναλυτικοῦ προγράμματος	1	B
» » : Ὑπόμνημα πρὸς ἔξοχ. Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων	1	4
» » : Πρὸς τὸν δεῦτερον τόμον μας	1	6

Μ Ε Λ Ε Τ Ε Σ

I. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

<i>Κ. Ἀνανιάδης</i> : Ἡ ἀγροτική ἐκπαίδευσις στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς Παιδείας	15	6
<i>Κ. Ἀνανιάδης - Γ. Μαραγκουδάκης</i> : Ἀγροτική καὶ Ἀγροτεχνική ἐκπαίδευσις στὴν Ἑλλάδα	59	7
<i>Φιλίπ Βερνόν</i> : Σύγχρονοι ἀπόψεις περὶ νοημοσύνης καὶ μετρήσεως αὐτῆς (μεταφρ. Τ. Πασσάκου-Κυριαζοπούλου)	19	2
» » : » » »	15	3
<i>Ἄρ. Βουγιούκα</i> : Τὰ φαινόμενα τῆς προσαρμογῆς στὴ λειτουργία τῆς ἀντιλήψεως	3	4
» » : Ἡ διαδικασία τῆς μαθήσεως	51	7
<i>Θεοφράστου Γέρου</i> : «Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση» (κριτικὴ)	8	5
<i>Γ. Γεωργιάδης</i> : Τὸ Ἀμερικανικὸν σύστημα ἐκπαιδεύσεως	92	8
<i>Π. Ε. Δέρα</i> : Ὑπαρξισμὸς - Ἀγωγή, Ψυχολογία καὶ Ψυχιατρικὴ	161	9
<i>Ἔρנסτ Κασίρερ</i> : Τί εἶναι ἄνθρωπος. Μετάφ. - Σχόλια Θ. Γέρου	9	1
» » : » » » » »	14	2
» » : » » » » »	13	3
<i>Βασιλ. Α. Κονιδιτσιώτου</i> : Διαλεκτικὴ Ἀγωγή	3	1
» » : » » »	11	2
<i>Βασ. Ι. Δαζανᾶ</i> : Abbé de l' Erpée, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀγωγῆς τῶν κωφαλάλων	215	10
<i>Γεωργίου Μαραγκουδάκη</i> : Ψυχολογία Μαθήσεως καὶ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα	140	9
» » : Στοιχεῖα Νευροφυσιολογικῆς Ψυχολογίας	14	1
<i>Ἄντ. Μπενέκου</i> : Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία τοῦ Bruner	22	2
» » : » » » » »	19	3
» » : Προβλήματα καὶ πειραματισμοὶ γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν	107	8

	Σελ.	Τεύχος
Ι. Σ. Μπρούνερ : «Η έννοια τῆς δομῆς στὴ σύγχρονη Παιδαγωγική» κατὰ μετάφραση Γ. Μαραγκουδάκη καὶ Ἀντωνίου Μπενέκου	11	5
Κ. Πασάκου : Σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικήν	21	1
» » : » » »	32	2
Γ. Κ. Παπαγεωργίου : Δυσκολίες στὴν ἀνάγνωση καὶ γραφή .	199	10
Τριαντ. Τριανταφύλλου : Αἱ ἀνθρώπιναι σχέσεις εἰς τὴν Ἀγωγήν	2	6
Κ. Χάρη : Ἡ ἐπιστημονικότης τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ στάθμη τῶν σπουδῶν του	78	7
Λ. Χουσιάδα : Παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη	4	2

II. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΙΚΗ - ΥΓΙΕΙΝΗ

Διδακτικοὶ πειραματισμοὶ

Α. Βουγιούκα : Ἐνα εὐκαιριακὸ θρησκευτικὸ μάθημα	181	9
» » : Ἡ προσφορὰ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου στὰ παιδικὰ γράμματα	36	2
Θεοφράστου Γέρον : Ἡ Ὄρθογραφία τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 διδακτικὸν πρόβλημα τοῦ σχολείου	47	3
» » : » » »	35	4
» » : » » »	32	5
Α. Κακαβούλη : Παιδικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς των εἰς τὸ σχολεῖον	39	4
Εὐθ. Κασιώλα : Πορίσματα τέστ Ἀναγνώσεως	30	1
» » : » » »	44	2
» » : » » »	18	4
» » : » » » καὶ Ἀριθμητικῆς	15	5
» » : Τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν στὸ σχολεῖο	186	9
» » : » » »	230	10
Ἀντ. Κρέτση : Ἡ μαθητοποίηση τοῦ μαθητοῦ	26	1
» » : » »	32	2
Γ. Κυριαζοπούλου : Ἡ Σύνταξις τοῦ συγχρόνου Ἀναλυτικοῦ προγράμματος	34	1
» » : » » »	48	2
Ν. Δυμπέρη : Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα	132	8
Γ. Μαραγκουδάκη : Σχέδιον Ἀναλ. Προγραμ. τῆς Α' τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου	1	3

		Σελ.	Τεύχος
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Συμβολή εις τὸ πρόγραμμα συγκεντρώσεως τῆς διδακτέας ὕλης	24	4
	» » : » » » »	27	6
<i>Τφ</i>	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί	26	2
»	» » : » » » »	26	3
»	» » : » » » »	12	4
	<i>Εὐαγ. Παπαγιαννάκη</i> : Τὰ τρία «Τί»	21	4
	<i>Δ. Κ. Παλυβοῦ</i> : Ἡ ψυχολογία τῶν πεποικισμένων παιδιῶν	174	9
»	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ Παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τοῦ μαθητοῦ	195	9
	» » : » » » »	243	10
	<i>Ν. Πετρουλάκη</i> : Πηγαι καὶ μορφῆ μαθήσεως	28	5
	<i>Ἑλπ. Σταματάκη</i> : Ἡ φιλολογία τῶν παιδιῶν	228	10
<i>Ε</i>	<i>Ἰω. Χαραλαμποπούλου</i> : Τὰ προβλήματα τῆς Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ λαοῦ μας	38	1

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

	<i>Θ. Γέρον</i> : Educational Strategy for developing Societies τοῦ Adam Curle — Κριτικὴ Ἀνάλυση	90	7
	<i>Τ. Κυριαζοπούλου</i> : Ἡ Ἐπέκτασις τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως	137	8
	<i>Ἰω. Καμπανᾶ</i> : Ἐπιθεώρηση τοῦ βιβλίου Ἰω. Κυριαζικίδου : «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸν»	148	10
	<i>Κ. Κίτσου</i> : Ἰδρυσις Ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς	35	5
	<i>Ν. Μπάρκα</i> : Ἐκθεσις ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν Ἀθῆναις συγκληθέντος Διεθνoῦς Συνεδρ. Μαθημ)κῶν	40	6
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Ἐπιθεώρηση βιβλίου : 1) Ἑλπ. Σταματάκη : «Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων» 2) Reiser - Leythman - Frankl - Lefgren : «Μιὰ προσπάθεια συνενώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως» Μεταφρ. Σχόλια Τρ. Τριανταφύλλου καὶ Γ. Μαραγκουδάκη. 3) Δ. Κ. Βακάλη : «Ἡ Ἐνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία»	95	7
	» » : Ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ βιβλίου Ν. Πετρουλάκη : «Γενικὴ Διδακτικὴ»	147	8
	<i>Γ. Ζύδη</i> : Στατιστικὴ περὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως	52	2
	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Διεθνῆς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	43	1
	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου «Ἡ Κρήτη τοπίον, ἀνθρωποι, γεγονότα, θρύλοι» — Λ. Γ. Πετρίδη	48	6
	<i>Τ. Τριανταφύλλου</i> : Ὁργάνωσις Σεμιναρίου	56	2

Η ΜΑΘΗΤΟΠΟΙΗΣΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Υπό ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΡΕΤΣΗ, Πτυχιούχου τῶν Παιδ. τοῦ Παν/μίου Γενεύης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἐνῶ στὴν βρεφικὴ ἡλικία ἡ νοημοσύνη εἶναι κινήσαιοθητικὴ, ἐκδηλώνεται μὲ κινήτικες ἐνέργειες, μέχρι τὸ ἕκτο ἔτος ἡ νοημοσύνη εἶναι πρό-λογικὴ, ἀφοῦ λείπει ἡ σύνθεσι, ἡ ἀνάλυσι καὶ ἡ συνείδησι τῆς ἀντιφάσεως, ἀπὸ τὸ ἕκτο ἔτος καὶ μετὰ ἡ νοημοσύνη γίνεται λογικὴ, ἡ δὲ τελικὴ τῆς ἐξέλιξι πραγματοποιεῖται σὲ δυὸ φάσεις, μὲ ἰδιαίτερα γνωρίσματα ἡ κάθε μιά. Ἡ πρώτη φάσι καλύπτει τίς ἡλικίες 6-12 ἐτῶν, ἀκριβῶς δηλαδὴ τὴν περίοδο τῆς φοιτήσεως στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ λέγεται **ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΛΟΓΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ**, ἡ δευτέρη καλύπτει τίς ἡλικίες 12 ἐτῶν μέχρι τέλος τῆς ἐφηβικῆς περιόδου καὶ λέγεται **ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΤΥΠΙΚΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ**, ὅποτε καὶ φθάνει στὸ τέρμα τῆς ἀναπτύξεώς της.

Θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ μόνον ἡ συγκεκριμένη λογικὴ νοημοσύνη, διότι μᾶς ἐνδιαφέρει ἀπὸ σχολικῆς πλευρᾶς καὶ θὰ μᾶς δείξῃ δρόμους καὶ τρόπους νὰ βοηθήσῃμε τὴν μαθητοποίησι τοῦ παιδιοῦ. Τὴν ὀνομασία της «συγκεκριμένη λογικὴ νοημοσύνη» τὴν ὀφείλει στὰ δυὸ κύρια γνωρίσματά της, α) εἶναι **ΛΟΓΙΚΗ**, διότι ὡς ὄργανό της ἔχει τοὺς νόμους τῆς λογικῆς καὶ β) εἶναι **ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ**, διότι δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς νόμους τῆς λογικῆς στὸ ἐπίπεδο τῶν ἐννοιῶν, στὴν ἀφηρημένη σφαῖρα, ἀλλὰ εἶναι κολλημένη στὰ συγκεκριμένα πράγματα, στὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα παίζουσι τὸν ρόλο τοῦ ὕλικου στηρίγματος, κινεῖται καὶ δρα ἐπάνω σ' αὐτά, ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ Σχολεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ χρησιμοποιῆ τὰ ἴδια τὰ ἀντικείμενα ὡς μέσα διδασκαλίας καὶ τὴν ἴδια τὴν ὀργανωμένη σχολικὴ ζωὴ ὡς πραγματικότητα ἀπτή, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἀσκηθῇ ἡ κοινωνικότης καὶ ἡ ἠθικότης

τῶν παιδιῶν, διότι μόνον δι' αὐτῆς θὰ ὑψωθῇ στὴν κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτονομία.

Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν πρό-λογικὴ στὴν συγκεκριμένη λογικὴ νοημοσύνη δὲν γίνεται ἀπότομα, διότι τότε θὰ εἴχαμε ἓνα ἀγεφύρωτο χάσμα ἀνάμεσα στὴν κυριαρχία τῆς ἀντιλήψεως στὸ πρό-λογικὸ στάδιο καὶ στὴν ἐπικράτησι τῆς συγκεκριμένης νοημοσύνης τοῦ σταδίου, ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει. Τὸ χάσμα αὐτὸ γεφυρώνεται ἀπὸ μιὰ μεταβατικὴ περίοδο δύο ἐτῶν περίπου (5½ μὲ 7½), κατὰ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται ἔντονα οἱ λεγόμενες ἀντιληπτικὲς δραστηριότητες. Μὲ τὸν ὄρο αὐτὸν ἐννοοῦμε τὴν ἀντιληπτικὴ λειτουργία στὴν ἀνώτερη μορφή της, ἐκεῖ ποὺ γειτονεῖ μὲ τὴν νοημοσύνη.

Ἡ ἀντίληψι εἶναι λειτουργία κυρίως δεκτικὴ, ὑποτασσόμενη, ἐνῶ ἡ νοημοσύνη εἶναι λειτουργία κατασκευαστικὴ καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ὑπέρτερη, διότι ὄχι μόνον δέχεται τὰ δεδομένα τῆς ἀντιλήψεως, τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἔξω κόσμου, ἀλλὰ ἀνακαλύπτει τίς μεταξὺ των σχέσεις καὶ συνθῆκες ἐξαρτήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο σημαίνει κατασκευή. Στὴν περίοδο τῶν ἀντιληπτικῶν δραστηριοτήτων ἔχομε τὴν πρώτη ἐμφάνισι τῆς λογικῆς νοημοσύνης, ἡ ὁποία προσανατολίζει καὶ κατευθύνει τὴν ἀντίληψι, παράλληλα δὲ τὴν στηρίζει γιὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ ἀντιληπτικοῦ πεδίου, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν Ψυχολογία τῆς Φόρμας **GESTALTTHEORIE** ἔχει, λόγω τῆς συγκροτήσεώς του, μεγάλη δύναμι ἐπιβολῆς, ἀκριβῶς δὲ τὴν δύναμι αὐτὴ ἐρχεται νὰ σπάσῃ μὲ τὴν εἰσφορὰ τῆς ἡ νοημοσύνης καὶ νὰ τὴν ὑποσκελίσῃ μὲ τίς δικῆς της κατασκευές (νοητὸς κόσμος).

Τέτοιες δραστηριότητες ἀντιληπτικῆς εἶναι κατὰ σειράν γειτνιασέως μὲ τὴν νοημοσύνη οἱ ἀκόλουθες:

1) Ἡ ἐξερευνητικὴ δραστηριότης, δηλαδή ἀνάλυσι μιᾶς δεδομένης ἀντιληπτικῆς καταστάσεως (ὅπως π.χ. ἡ ἀναζήτησι ὁμοίων συλλαβῶν σ' ἓνα σύνολο πινακίδων).

2) Ἡ μεταφορὰ στὸν χῶρο (σύγκρισι δύο ἀπομακρυσμένων εἰκόνων).

3) Ἡ σύγκρισι, ἡ ὁποία νοεῖται πρὸς δύο κατευθύνσεις,

4) Ἡ μεταφορὰ στὸν χρόνο, (σύγκρισι διαδοχικῶν ἀντιλήψεων).

5) Ἡ ἀντιμετάθεσι, (σύγκρισι σχέσεων, π.χ. σύγκρισι διαφορῶν μεταξὺ δύο ἀντιληπτικῶν δεδομένων).

6) Ἡ ἐκτῶν προτέρων ἀντίληψι. "Ὅταν ἔχωμε δύο ἴσα βάρη μέσα σὲ δύο διαφορετικὰ κουτιά, τότε τὸ μεγαλύτερο σὲ ὄγκο κουτί δημιουργεῖ ἐκτῶν προτέρων τὴν ἐντύπωσι μεγαλύτερου βάρους.

7) Ἡ συσχέτισι μὲ ἓνα σύστημα ἀναφορᾶς: π.χ. ἡ καθετότης καὶ ἡ ὀριζοντιότης ἀρχικὰ εἶναι ἀντιληπτικὰ δεδομένα συσχετιζόμενα μὲ τὴν στάσι τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ σημεῖον ἀναφορᾶς. Στὸ ξαπλωμένο παιδί καταστρέφεται ἡ ἀντίληψις τῆς καθετότητος. Καὶ

8) Ἡ ἀντιληπτικὴ δραστηριότης διευθυνομένη ἀπὸ νοητικὲς κατασκευές, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ θεωρήματος «Τὰ τρίτω τι νι ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἴσα», ὅποτε συγκρίνομε δύο ἴσα ἐκ κατασκευῆς μεγέθη ἀπομακρυσμένα μεταξὺ τους διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐνὸς διαμέσου τρίτου μεγέθους ἐπίσης ἴσου πρὸς τὰ ἄλλα δύο, ἀλλὰ κινήτου καὶ δυναμένου νὰ μεταφέρεται εἴτε πρὸς τὸ ἓνα εἴτε πρὸς τὸ ἄλλο ἐκ τῶν δύο πρώτων μεγεθῶν. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ τὸ παιδί πρὶν ἀπὸ τὸ ἑβδομο ἔτος, δὲν μπορεῖ νὰ καταλήξῃ στὸν κανόνα: ἀφοῦ $A=B$ καὶ $B=C$ ἄρα $A=C$ διότι ἡ λογικὴ μεταδοτικότης δὲν ὑπάρχει ἀκόμη. Μεταξὺ 7 καὶ 9 ἐτῶν τὸ πρόβλημα δὲν λύνεται ἀκόμη μὲ τὴν εἰσαγωγή τοῦ ἐνδιαμέσου B . Ἐνῶ μετὰ τὸ ἑνατο ἔτος ἡ σχέσις $A=B$, $B=C$ ἄρα $A=C$ ἀποκαθίσταται πλέον. Ἐπίσης τὰ ἀναπτύγμα-

τα τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ σωμάτων εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν περίπτωσι.

Φυσικά, οἱ πρώτες ἀντιληπτικὲς δραστηριότητες παρουσιάζονται καὶ πρὸ τοῦ ἕκτου ἔτους, ἐνῶ οἱ τελευταῖες, ποὺ εἶναι καὶ συνθετώτερες, ἐξακολουθοῦν καὶ μετὰ τὴν ὀλοκλήρη τὴν ζωὴν.

Ἐν μίλησα κάπως ἐκτεταμένα περὶ τῶν ἀντιληπτικῶν δραστηριοτήτων, τὸ ἕκανα λόγω τῆς μεγάλῃς των σπουδαιότητος καὶ λόγω τοῦ ὅτι οἱ περισσότερες συμπίπτουν μὲ τὴν ἡλικία τῶν παιδιῶν τῆς A' καὶ B' τάξεως. Ἀποτελεῖ δὲ βασικώτατη ὑποχρέωσι τοῦ σχολείου νὰ τις ἐκμεταλλεῖται γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί, ὥστε εὐκολώτερα νὰ περάσῃ στὸ στάδιο τῆς συγκεκριμένης λογικῆς νοημοσύνης. Ἐξῆς ἀπὸ τὸ σχολεῖο τὸ πέρασμα αὐτὸ εἶναι πολὺ πρὸ μακροχρόνιο, νὰ λοιπὸν ἓνα βασικώτατο στοιχεῖο μαθητοποιήσεως. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς τις ἐκμεταλλεῖσθε χωρὶς καὶ νὰ τις ὑποπτεῖσθε. "Ὅλα τὰ μέσα αἰσθητοποιήσεως τῶν ἀριθμῶν π.χ. εἶναι κίνητρα ἀντιληπτικῆς δραστηριότητος, ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ, ἡ ὁποία εἶναι νοητικὴ κατασκευὴ σὴν λογικὴ ἔννοια, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ταξινόμησι σὲ σειρά (διαδοχή), τὴν ἀντιστοιχία καὶ τὸν ἐγκλεισμὸ σὲ λογικὲς τάξεις ἢ καὶ τάξεις τάξεων.

"Ὅσοι ἐργάσθησαν μὲ τὴν ὀλικὴ μέθοδο, ἀσφαλῶς θὰ ἔκαναν ὠρισμένα ἀναγνωστικὰ παιγνίδια μὲ τὰ παιδιά. Ἡ ἀναζήτησι συλλαβῶν σκόρπιων σὲ διαφορὰς καρτέλλες καὶ ὁ σχηματισμὸς νέων λέξεων ἢ φράσεων, εἶναι μεταφορὲς μέσα στὸν χῶρο, συγκρίσεις, ἀντιμεταθέσεις, συσχετίσεις, μεταφορὲς στὸν χρόνο, ἐξερευνητικὲς προσπάθειες, στίς ὁποῖες ἐπιδιώκομε νὰ δώσωμε προσανατολισμὸ μὲ τὴν συμμετοχὴ τοῦ νοητικοῦ παράγοντος γιὰ νὰ φθάσωμε στὴν ἀνάγνωσι καὶ γραφή, ποὺ εἶναι νοητικὲς κατασκευές.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ κάνω μιὰ παρέκβασι σχετικὴ μὲ τὴν διαμάχη γύρω ἀπὸ τὴν ὀλικὴ καὶ τὴν ἀναλυτικὴ συνθετικὴ μέθοδο, διότι ἡ ἐκλογή τῆς ὀλικῆς μεθόδου,

δου είναι θετικό στοιχείο της μαθητοποίησης.

Μεταξύ των μαθητών της Α' τάξεως μπορεί να υπάρχει διαφορά ηλικίας 11 μηνών και 29 ημερών, διότι περιλαμβάνει μαθητές, που γεννήθηκαν από 2 Ιανουαρίου του έτους μέχρι και 1 Ιανουαρίου του επόμενου έτους. Η διαφορά αυτή της ηλικίας αντιστοιχεί σε πολύ μεγαλύτερη διαφορά νοητικής ηλικίας. Αν στην τάξη αυτή υπερτερούν τα παιδιά ηλικίας κάτω του μισού της συνολικής διαφοράς, τότε επόμενο είναι η τάξη αυτή να γειτονεύει περισσότερο με την κάτω των 6 ετών ηλικία, όποτε η Όλική μέθοδος παρουσιάζει περισσότερα πλεονεκτήματα, γι' αυτό και είναι προτιμητέα. Αν όμως υπερτερούν τα παιδιά ηλικίας άνω του μισού της συνολικής διαφοράς, τότε διά της Αναλυτικοσυνθετικής μεθόδου φθάνουμε γρηγορότερα στην ανάγνωση.

Η γνώση λοιπόν των ψυχολογικών δεδομένων, τα όποια οι έρευνηται τα μελέτησαν και τα διετύπωσαν, βοηθούν πολύ την δική μας εργασία.

Όλο το διάστημα, που καλύπτουν οι ηλικίες από το έκτη μέχρι το δωδέκατο έτος, υπάρχει καθαρή άνοδος του παιδιού στην νοητική σφαίρα. Με στήριγμα τα συγκεκριμένα αντικείμενα, το πεδίο της σκέψης διευρύνεται και χρονικά, προς το παρελθόν και το μέλλον με κέντρο το συγκεκριμένο αντικείμενο ως παρόν, και μέσα στον χώρο «πλαταίνει ο νοός» κατά την έκφραση του ποιητού, αλλά και η ταχύτης κινήσεώς της μεγαλώνει αφάνταστα. Έτσι, με αδιάκοπα βήματα, άλλοτε μικρότερα και άλλοτε μεγαλύτερα, το παιδί αφομοιώνει νοητικά τον έξω κόσμο που το περιβάλλει. Σ' όλην αυτή την προσπάθεια το σχολείο παίζει σημαντικό ρόλο, διότι την άφυπνίζει και την προσανατολίζει, της δείχνει τον συντομώτερο δρόμο, ο οποίος πάντοτε είναι και ο δρθότερος ανάμεσα σε πολλούς άλλους δυνατούς δρόμους, παρέχει διαλεγμένο και συγκροτημένο το συγκεκριμένο υλικό, επί του οποίου θα γίνη η νοη-

τική επεξεργασία, δημιουργεί την συνθήκη της εργασίας και φροντίζει την οικονομία της. Όλα αυτά δεν είναι τίποτε άλλο παρά συνθήκες μαθητοποίησης και μάθησι.

Η μαθητοποίηση όμως, δεν περιορίζεται μόνον στον γνωστικό τομέα, διότι το Σχολείο έχει ευρύτερες επιδιώξεις. Διά των γνώσεων, που παρέχει και διά της λοιπής παιδευτικής του εργασίας, θέλει να αναπτύξη το παιδί σε ήθικη προσωπικότητα. Επομένως θα προσέξη παράλληλα την κοινωνική και ήθικη εξύψωση του παιδιού και θα την βοηθήση. Στο ζήτημα όμως αυτό η μάθησι, περιορισμένη μόνο στην γνώση, δεν είναι αρκετή για να του σφυρηλατήσει τον χαρακτήρα και να του δημιουργήσει κοινωνικότητα και ήθικότητα ύψηλου επιπέδου. Έδώ η μαθητοποίηση θα πραγματοποιηθή μέσα σε δρθές συνθήκες πραγματικής ζωής. Ακριβώς γι' αυτό, το έτερο σκέλος της προσπάθειας είναι η δημιουργία σχολικής ζωής, η οποία να παρέχη ευκαιρίες και κίνητρα δράσεως, ώστε να καλλιεργηθούν και οι ατομικές, αλλά και οι κοινωνικές αρετές. Προς την κατεύθυνση αυτή η σχολική ζωή παρουσιάζει ένα μεγάλο πλεονέκτημα, το ότι αποτελεί μια πραγματική ζωή χωρίς την σκληρότητα των συνθηκών, που επικρατούν έξω από την οικογένεια και το Σχολείο. Τοῦτο δὲ οφείλεται στο ότι η καλλιέργεια, η προσήθεια και ως ένα μεγάλο βαθμό η άνοχη, θερμαίνουν την ατιμόσφαιρά της, γι' αυτό και αποτελούν τα τρία αυτά στοιχεία, σημαντική βοήθεια μαθητοποίησης.

Το παιδί, πριν από το έκτη έτος, κατέχει προνομιακή θέση μέσα στην οικογένεια. Έρχόμενο όμως στο Σχολείο βρίσκει μια διαφορετική κατάσταση, ανακαλύπτει την κοινωνία η έστω μια μορφή κοινωνίας. Απότομα θα αφοπλισθῆ από όλα τα προνόμια που είχε στην οικογένεια. Θα μπῆ ξαφνικά σ' ένα περιβάλλον, όπου κανείς δεν είναι διατεθειμένος να του αναγνωρίση de facto το προβάδισμα, όλοι είναι ίσοι μεταξύ τους και α-

πέναντι του δασκάλου ή της δασκάλας και θα είναι υποχρεωμένο στο εξής τις σχέσεις του με τους άλλους να τις ρυθμίσει με βάση την ισότητα αυτή, που αποτελεί το υπόβαθρο της κοινωνικότητας και της ηθικότητας, διότι επ' αυτής θα οικοδομηθούν όλες οι σχέσεις αμοιβαιότητας, αυτές δε θα δώσουν σάρκα και υπόστασι σε μιάν ηθικότητα ανώτερη, ανθρωπινότερη: «ὅ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσῃ». Κάθε παρεκτροπή τιμωρείται από την ίδια την ομάδα. Ὁ ζαβολιάρης απομακρύνεται, και απομονώνεται διότι με τις ζαβολιές του άσεβεί προς τους κανόνες του παιγνιδιού και υποτιμά τους συμπαίχτες, ή δέ μαμά δέν μπορεί νά επέμβη.

Μέσα στη σχολική κοινωνία ή έντιμότητας και ή δικαιοσύνη, ή φιλαλήθεια, ή ειλικρίνεια, ή συμπάραστασι σ' έναν που έχει ανάγκη, ή ευγένεια, ό σεβασμός προς τους άλλους, εκτιμώνται και αποτελούν κριτήρια ηθικότητας, τά όποια επιβάλλονται, γιατί αυτό και δημιουργούν συνθήκες άμείλιχης σε ευγενή στίβο.

Ὡστόσο, από την άποψι της κοινωνικότητας και της ηθικότητας, τὸ παιδί τῶν 6 μέχρι 12 ἐτῶν, βρίσκεται ακόμη μέσα στο κλίμα της κοινωνικής και ηθικής ετερονομίας, ακόμη δηλαδή δέχεται τήν επίδρασι τῶν άλλων και τὸν καταναγκασμό της ομάδος. Ἀκριβῶς αυτή τήν ετερονομία εκμεταλλεύεται τὸ Σχολεῖο στην μαθητοποίησι, όποτε τήν προνομιακή θέση του παιδιού μέσα στην οικογένεια τήν

αντικαθιστά με τήν ὀρθή θέση του μέσα στη σχολική κοινωνία με μιάν κύρια φροντίδα, που άποβλέπει στο να άπαλύνη και να κάνει ήπιώτερες τις συγκρούσεις, χρησιμοποιώντας άφ' ενός μὲν τήν έπιμονή και τήν δικαιοσύνη, άφ' ετέρου δέ τήν καλωσύνη, τήν υπομονή, τήν προσήγεια και τήν άνοχή.

Ρυθμίζοντας έτσι τήν προσπάθειά του τὸ Σχολεῖο, υποβοηθεῖ πολύ τὸ παιδί κατά δυὸ τρόπους. Πρώτα, διότι αποτελεί ένδιάμεσο σταθμό μεταξύ οικογενείας και πραγματικής κοινωνίας και ύστερα, διότι προετοιμάζει όμαλά τήν άνοδο του παιδιού στη σφαίρα της κοινωνικής και ηθικής αυτονομίας, που θα πραγματοποιηθῆ άργότερα, περί τὸ τέλος της εφηβικής ήλικίας. Ἡ προετοιμασία δέ αυτή συντελεῖται βραδύτατα και άνεπαίσθητα με τὸν εξής δρόμο: Οἱ κοινωνικοί και ηθικοί κανόνες επιβάλλονται στην αρχή έξωθεν, αποτελοῦν άπαγορεύσεις, οι δέ παραβάσεις και παρεκτροπές τιμωροῦνται από δυνάμεις έξω και υπερατομικές. Διὰ του έθισμού, άργότερα, οι κανόνες αυτοί γίνονται παραδεκτοί με ὄλο και έλαττούμενες άντιδράσεις. Μετά, τὸ παιδί έσωτερικεύει και ένστερνίζεται τους κανόνες αυτούς και τέλος, τους άνάγει σε ιδανικά, όποτε, σαν έσωτερικά ισχυρά κίνητρα, αποτελοῦν κατευθυντήριες δυνάμεις, σύμφωνα με τις όποιες ὁ άνθρωπος ρυθμίζει τήν συμπεριφορά του.

Λάρισα, Μάρτιος 1963

